

HUMANITAS

ORGAAN VAN DE STICHTING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

REDACTIE: Mej. M. DIJKSTRA en J. DE BRUYN - Medewerkers: J. Boetje, Mr L. A. Donker, P. Faber, Mr R. Friedman—v. d. Heide, Dr F. Grewel, F. R. de Geus, Prof. Dr G. Th. Kempe. D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg Jr, Dr A. Querido, Mr B. v. d. Waerden, e.a. Adres Red. en Adm.: Stadhouderskade 139, A'dam-Z. Tel. 98665. Gem. Giro S 602.

ZAL HET LUKKEN

Indien wij de berichten, die wij regelmatig uit het land ontvangen, nagaan, blijkt, dat er op het ogenblik grote belangstelling is voor het werk van „Humanitas” en dat, mits het werk goed wordt aangepakt, er vele tientallen nieuwe leden te winnen zijn.

De belangstelling is er niet alleen in de kring van dat deel van de bevolking, dat aan „Humanitas” de leden zal moeten leveren, doch deze belangstelling is er nog meer bij onze zusterorganisaties, de katholieke en protestants-christelijke verenigingen van maatschappelijk werk.

Wij hebben de uitnodiging gekregen, actief deel te nemen aan het maatschappelijk werk voor de uit Indonesië gerepatrieerden, ook dit werk zal in de naaste toekomst grote activiteit van onze afdelingsbesturen en van onze vrijwillige medewerkers en -sters vergen.

Doordat onze activiteit op het terrein van het maatschappelijk werk sterk is toegenomen, wordt overal in toenemende mate de naam van „Humanitas” genoemd en vooral ook gelezen. Onze leden, meer in het bijzonder zij, die zich met de ledenactie zullen bezighouden, zullen dan ook, om deze afgezaagde uitdrukking te gebruiken, „de velden wit vinden om te oogsten”.

Wilt gij, dat wij u aan de hand van de cijfers aantonen, hoe het er mee staat? Welnu, onderstaand staatje van de ledentallen in het gehele land, geeft hiervan een goed beeld.

1 Januari	3414
31 Maart	3732
30 Juni	3831
30 September	4200 (Nog niet alle kwartaalstaten zijn binnen, zodat dit cijfer nog niet volledig is.)

Het aantal afdelingen bedroeg per 1 Januari 32, per 30 September 41. Al deze afdelingen zijn op het ogenblik actief. Daarnaast is ook het aantal correspondent-schappen sterk toegenomen.

Enkele afdelingen hebben wel bijzonder aan dit bereikte resultaat hun bijdrage geleverd.

Amsterdam steeg van 281 tot 368 leden.

Delft	22	36
Den Haag	93	225
Heerlen	5	36
Middelburg	30	48
Vlissingen	16	23
De Zaanstreek	100	145

Uiteraard hebben ook de nieuwe afdelingen tot deze groei bijgedragen.

Per 1 December zal de ledenwinactie in volle kracht ontketend worden, wij hopen, dat de Duitse kinderen dan in ons land zijn aangekomen, zodat de activiteit van de afdelingen ook weer op andere werkzaamheden gericht kan worden.

Materiaal zal door het Centraal Bureau worden samengesteld, om als grondslag voor deze ledenwinactie te dienen. Maar het beste materiaal blijft een dode stof, indien niet de levende mens op stap gaat en tracht zijn medemensen te overtuigen van het nut en de noodzakelijkheid van het werk van „Humanitas”.

Zowel in Amsterdam als in Delft, Den Haag, Heerlen, Middelburg, Vlissingen en de Zaanstreek is de toename van het ledental in de allereerste plaats te danken aan het intensieve huisbezoek, dat overal door slechts enkele leden werd verricht. Indien eens alle leden van „Humanitas” in hun naaste kring een geregelde propaganda maakten, hoe groot zou dan het ledental per 31 December wel kunnen zijn!

Wij willen geen overmatig optimistische klanken laten horen, maar wij durven, gezien de stand van zaken op dit ogenblik, het parool uit te geven

„Indien 1950 is vergleden, telt „Humanitas” 5000 leden.”

U kent nu allen uw taak. Er moeten nog ongeveer 800 leden in het land gewonnen worden.

Voor de komende maanden is er dus werk aan de winkel. Zorgt, dat ge door huisbezoek „Humanitas” het eerste lustrumjaar laat afsluiten met het mooie cijfer 5000.

Of het zal lukken? Het hangt mede van uw activiteit af!

J. de B.

Het C. B. op propaganda

Het lid van het Dagelijks Bestuur, onze vriend Coen v. d. Lende, is in de afgelopen periode in verschillende plaatsen geweest. Aan zijn rapport ontleen wij het volgende:

20 Juli vergadering in Tilburg. Een afdeling werd opgericht met 35 leden. Er was grote belangstelling en wij hebben de overtuiging, dat men in Tilburg goed werk zal doen.

Op 28 Augustus bezocht hij een vergadering in 's Hertogenbosch, waar de afdeling van „Humanitas” langzamerhand was ingeslagen. Op de vergadering werden 20 leden ingeschreven en het nieuw gekozen bestuur is vol activiteit aan het werk getogen. Hun eerste taak, die zij aanvaard hebben, is te zorgen, dat de afdeling in korte tijd 100 leden zal tellen. Ook hier zal het werk groeien en dit steunpunt in Noord-Brabant zal voor de toekomst van grote betekenis zijn.

Op 21 September sprak hij in Leiden. Dit was een grote openbare vergadering met opluistering, die helaas, zo schrijft hij in zijn verslag, niet kon doorgaan, „aangezien er in de piano, die er stond, geen binnenwerk zat”.

Wij hebben echter de overtuiging, dat er in de afdeling van „Humanitas” wel degelijk „binnenwerk” zit. Ook hier zal men het werk met grote kracht aanpakken.

Op 26 September was hij in Eindhoven. De daar in feite sluimerende afdeling van „Humanitas” werd door zijn bezielend woord nieuw leven ingeblazen en men aanvaardde de opdracht te werken in de richting van de 150 leden.

Ten slotte werd op 13 October j.l. na een speech van Van der Lende de afdeling Breda opgericht met 19 leden. Dank zij de hierboven genoemde vier afdelingen in Brabant zal het nu mogelijk zijn, binnenkort ook het Gewest Noord-Brabant te vormen, waardoor de samenwerking in het provinciaal opbouworgaan nieuwe mogelijkheden voor het werk van „Humanitas” zal geven.

Op Vrijdag, 27 October, is na een inleiding door de algemeen secretaris de afdeling Franeker opgericht met aanvankelijk 8 leden. Men is vol goede moed, heeft reeds propaganda-materiaal gevraagd en zal door huisbezoek en persoonlijk gesprek dit aantal in zeer korte tijd aanzienlijk weten te verhogen.

Wij heten, ook in ons orgaan, de nieuwe afdelingen van harte welkom en spreken de wens uit, dat zij in het laatste kwartaal van 1950 niet achter zullen blijven om hun aandeel te leveren in de grote propaganda-actie, waarover elders in dit orgaan meer is geschreven.

J. DE B.

Of het ook kan!

Wij kregen een telefoontje op het Centraal Bureau uit Middelburg: „Wij hebben Maandag, 30 October, een ledenvergadering; vermoedelijk hebben wij dan ons 100ste lid ingeschreven. Kan er iemand van het Centraal Bureau komen?”

Wij keken elkaar aan; de afdeling opgericht in Maart 1949 met 25 leden, telde per 31 December 1949 30 leden, per 31 Maart nog 30 leden, per 30 Juni 37 leden en volgens de kort tevoren ontvangen kwartaalstaat per 30 September j.l. 48 leden. En nu meende men de 100 leden vol te hebben?

Wij overlegden en het resultaat was, dat de secretaris op 30 October 's avonds in Middelburg aanwezig was. Er heerste een opgewekte stemming en in zijn openings-

woord kon de waarnemend voorzitter, onze vriend Immig, de heugelijke mededeling doen, dat de afdeling 102 leden telde.

De secretaris sprak over „Wat is, wat doet, wat wil „Humanitas?” Een levendige discussie volgde op zijn betoog.

Gedurende het verdere verloop van de vergadering werd besloten „met de ledenwinactie te beginnen” (o zo!). Een aantal leden zal gezamenlijk het huisbezoek ter hand nemen. Voor de jaarvergadering, die in Maart 1951 zal plaatsvinden, wil men een nieuw recordcijfer bereiken en geloof me, ze flikken 't hem.

Moge het een aansporing zijn voor de andere afdelingen, om met dezelfde ijver, overtuiging en werkracht de ledenwinactie ter hand te nemen.

Vrienden van Middelburg, nogmaals gelukgewenst en veel succes bij jullie verdere arbeid.

J. de B.

Humanitas wordt gelezen!

Van onze vriend Martin Gleisner in New York ontvingen wij een brief, die wij onze lezers niet willen onthouden. Het is een prettig geluid, dat ons de indruk geeft, dat wij op de goede weg zijn. Hij schrijft:

„Beste Vrienden,

Op pag. 14 van je uitgave dd. Juni/Juli 1950 zag ik een discussie over emigratie-mogelijkheden. Hoewel uw opmerkingen kunnen gelden voor de meeste landen zijn ze onjuist wat de V.S. betreft. Onze wetten verbieden de toegang van personen, die een werkcontract hebben met enkele kleine uitzonderingen zoals voor professors, ministers e.d.

Het lijkt me erg moeilijk algemene richtlijnen te geven in zake emigratie daar de voorwaarden in elk land anders zijn. Indien men inlichtingen wil geven dan moet dat voor elk desbetreffend land afzonderlijk worden gedaan. Ik zag een uitstekend voorbeeld hiervan in het nummer 52 Juni uitgave van de Soc. Cult. Mededelingen. Ik kan je verzekeren, dat deze inlichtingen juist zijn en al de bijzonderheden geeft in een zeer korte samenvatting.

Mag ik van deze gelegenheid gebruik maken u te zeggen hoe graag ik uw blad lees. Het geeft hoopvolle en aanmoedigende beelden van de ontwikkeling van jullie zo nuttige instelling, die een leemte vult in de pogingen de welfare van alle gezindten van het Nederlandse volk te bevorderen. Het is ook een welsprekende en zinvolle discussie in uw rijen, die zeker de groei van theorie en praktijk van het werk bevordert.

Met de beste wensen voor uw voortgaand succes,

MARTIN GLEISNER.”

Het grote belang, dat er voor onze organisatie gelegen is in de uitbreiding van het ledental heeft de redactie doen besluiten in dit nummer van ons orgaan aan de propaganda de eerste plaats te geven. Wij vertrouwen erop dat de maatschappelijke werkers onder onze lezers hiervoor volledig begrip zullen hebben. Redactie.

De Sociale Ambtenaar in de gevangenissen

Verslag inleiding dr v. d. Griend

Dr v. d. Griend stelde voorop, dat de gevangenisstraf, hoe wij ook reeds de inrichting en de outillage van de gevangenissen hebben verbeterd en nog zullen doen, waarbij men al belangrijke resultaten heeft bereikt, zoals het feit, dat 75% van hen die in de jeugd-gevangenis waren niet meer met de strafrechter in aanraking komt, toch noodzakelijk een kwaad blijft dat wij de gedetineerde aandoen. Daarom moet men wat ook de ontwikkeling zij allereerst pogen degenen die de wet hebben overtreden zoveel mogelijk buiten de gevangenis te houden. De reclassering moet daarom al beginnen zodra iemand met de rechter of justitie in aanraking komt. Met de behandeling voor de rechtbank en het regime in de gevangenis behoort dus al het voorlichtingsrapport tot dezelfde zaak en zijn dit allemaal aspecten van één zaak! Bovendien moet men bij de nieuwe behandeling van de gevangenen er van uitgaan, dat het standpunt van de mens, die als misdadiger geboren wordt, langzamerhand verlaten is. Veel meer is men zich nu bewust, dat verschillende factoren tot het afglijden van een gedetineerde hebben medegewerkt zoals aanleg, waaronder dan ook te rekenen zijn lichamelijke en geestelijke afwijkingen en het milieu waarin men groot geworden is.

Het plegen van een misdaad wordt dan het symptoom van een conflict in de ziel van een medemens en het afglijden is ook onze schuld, door de verkeerde inrichting der maatschappij. Hierna ging de spreker over tot het uiteenzetten van de taak van de sociale ambtenaar in de gevangenis. Hij merkte daarbij op, dat men in Nederland nog niet zover gekomen is, dan men hier ook vrouwen voor aanstelt, die in het algemeen toch voor sociaal werk bijzondere capaciteiten bezitten. In België kent men daarentegen wel maatschappelijke werkers aan het Ministerie van Justitie.

De taak van de sociale ambtenaar zag de spreker in de eerste plaats om de sfeer der gevangenissen te veranderen en er de opvatting ingang te doen vinden, dat de straf zinvol moet zijn en dat men, zodra er enige kans bestaat op medewerking van de gestrafte ten aanzien van zijn verbeterde maatschappelijke aanpassing, daarvan gebruik moet maken en deze stimuleren. Het verbeteren van de sfeer richt zich vooral ook tot de gevangenisbewakers, die men moet overtuigen, dat zij niet vooral bewakers maar ook opvoeders moeten zijn.

In de tweede plaats behoort de sociale ambtenaar hulp aan de gedetineerden te geven. Daarbij moet men vooral oppassen dat men als reclasserend niet te veel wil doen, niet zich zelf wil uitleven. De beste reclassering ontstaat niet door het geven van bovenaf, St Nicolaas spelen, doch moet het initiatief aan de gedetineerde laten. Men moet niet te veel willen beredderen in het leven van een ander. Een reclasseringsplan voor die ander moet niet opgelegd worden. Alleen moet men als er de pogingen van de gedetineerde zelf uitgaan daaraan leiding geven. Zo moet men bijv. niet beginnen met een brief voor de gevangene te schrijven, doch kan men alleen hem enigszins wijzen hoe hij bijv. een bepaald verzoek verbeteren kan. De sociale ambtenaar moet voor zijn taak inlichtingen inwinnen naar de omstandigheden van de gevangene. Zo blijft er bijv. hierom een reden bestaan waarom het censureren van brieven gewenst is. Men kan proberen verzoenend op te treden in huwelijksconflicten waar vaak bij beiden de schuld ligt, enerzijds bij de daad van de gedetineerde, anders-

zijds bij het bijv. niet scheppen van een sfeer die hem bond, door de andere echtgenoot. Men kan dus proberen de conflicten op te lossen. Daarbij kan men vooral bouwen op de ervaringen van de reclassering, wat deze kan mededelen over het milieu en de omstandigheden van de gedetineerde.

Aan de reclassering blijve het celbezoek opgedragen. Dit celbezoek is van karakter veranderd. Vroeger bracht het celbezoek afwisseling voor de gevangene en was het steeds welkom. Nu kan men met celbezoek de gedetineerde storen in aangenamen ontspanning, terwijl ook door het meer zijn in gemeenschap de gestrafte buiten het gesprek met de celbezoeker reeds mogelijkheden heeft om zijn opgekropte gevoelens af te reageren. Doch dit alles betekent ook, dat nu kan blijken wie de goede celbezoeker is. Stelt de gedetineerde op deze bezoeken ondanks de hierboven genoemde factoren prijs dan blijkt wie op juiste wijze dit celbezoek uitoefent, wie daarbij wat aan de gedetineerde vermag te geven, welk celbezoek dan een wezenlijke waarde heeft. Het is van belang, dat de gedetineerde in contact blijft met de buitenwereld en dan is het beter dat dit contact door niet-ambtenaren wordt uitgeoefend.

De celbezoeker moet ervoor waken, ook door contact met de sociale ambtenaar, dat hij door de gedetineerde gebruikt wordt om ingespannen te worden voor verzoeken die reeds afgewezen waren of behandeld worden. Door de openlucht gevangenissen of kampgevangenissen, waarvan spreker o.a. Staphorst en Finsterwolde noemde wordt het bezoek van de familie moeilijker. Om dit nog enigszins in stand te kunnen houden is zeker contact met de directie nodig, terwijl men anderszins moet weten dat aan de gemeenten verzoekt is ten aanzien van de kosten van die verre bezoeken medewerking te verlenen.

Als echter het bezoek van de familie moeilijker wordt moet de reclassering een weg vinden om het contact te krijgen met het gezin in de woonplaats van de gedetineerde. In een bepaalde plaats van het land is men er al mee bezig dit ook toe te passen tot de gezinnen van hen die in preventieve hechtenis zijn en dit kan een verdere vervolmaking van het reclasseringswerk betekenen. Daarbij moet dan natuurlijk een regeling getroffen worden, dat de reclassering bericht wordt wie ingesloten zijn.

Vervolgens moet de sociale ambtenaar zijn aandacht wijden aan de ontwikkeling en de ontspanning in de gevangenis. Het doel daarvan is de gedetineerden zo mogelijk voor later op te voeden tot een zinvolle vrije tijdsbesteding, daar dit, als men hen de waarde daarvan bewust kan maken, zeker medewerken kan tot het verkrijgen van meer weerstand in de maatschappij.

Men krijgt bovendien door de wijze waarop dit bij de gedetineerden aanslaat nog meer inzicht in de mensen, terwijl het bovendien voor velen mogelijk is juist door kunstuitingen als voordragen enz. hun moeilijkheden af te reageren.

Ten slotte moet de reclassering bij het opstellen van nazorgplannen contact hebben gehouden met de sociale ambtenaar, anders doet men vaak onbegonnen en onnuttig werk.

M. STOKVIS

¹⁾ Dit is het verslag van de vierde inleiding gehouden tijdens het weekend te Bentveld op 9 en 10 September jl. De verslagen van de drie overige inleidingen zijn opgenomen in het Octobernummer van „Humanitas”. Red.

De personeelsvereniging

Geleerd hebbende, dat voorbarigheid een slechte leidster is om een objectieve conclusie op te bouwen, heb ik na lezing van het artikel van mijn vriend Meyer de Vries, onder de titel „Mensen Maatschappij”,¹⁾ ons orgaan een paar dagen opzijgelegd, om het daarna nog eens over te lezen. Helaas vloeiden de eerste en tweede conclusie ineens, en dat dwingt mij enige plaatsruimte te verzoeken voor de volgende opmerkingen:

Ik kan de slotzin van De Vries: „Juist daarom moeten we ook aan het probleem van de personeelsvereniging aandacht schenken”, na zijn daaraan voorafgaande beschouwing niet anders interpreteren: „zij zijn uit den boze, wij moeten er tegenin”.

Laat ik veiligheidshalve daaraan toevoegen: zo dit niet de bedoeling van De Vries was, dan heeft hij door opsomming van de vele nadelen aan de personeelsvereniging verbonden, het vormen van deze conclusie wel sterk bevorderd.

Ik wil tegen die opvatting een waarschuwend woord laten horen.

Er is een groot verschil tussen het ontstaan der p.v.'s vóór en na de oorlog. Met de door De Vries gegeven karakteristiek over het ontstaan dezer verenigingen vóór de oorlog kan ik een heel eind meegaan. In de kringen der vakverenigingen bestond weinig sympathie voor deze p.v.'s en vakverenigingsbestuurders maakten van de besturen dezer p.v.'s in het algemeen geen deel uit.

Tijdens de bezetting is, ter wille van een homogeen doel, tussen mensen met uiteenlopende levensbeschouwingen een samenwerking geboren, welke fascinerend op de gedachten van vele idealisten heeft gewerkt, om deze samenwerking op alle gebied na de oorlog in stand te houden. 't Is anders uitgekomen en er is thans bijna geen verschil meer tussen de verhoudingen voor vóór de oorlog en nu, behalve, dat een groot aantal p.v.'s, uit hetzelfde verlangen geboren, nog functioneert. In deze tijd, nu zoveel monumenten worden gesticht om de herinnering aan de gemeenschappelijke strijd levendig te houden, is het de overweging waard de p.v.'s als een soort „oorlogssamenwerkingsreservaat” te bewaren.

Maar niet alleen om deze reden.

In tal van p.v.'s spelen vakverenigingsmensen een belangrijke rol. Mede hierdoor is de kans dat de p.v.'s een instrument tegen de vakbonden kunnen zijn, belangrijk verminderd. Er hebben zich geen conflicten voorgedaan, waarbij de p.v.'s het terrein der vakbeweging betraden.

Eveneens heeft er zich ook bij de werkgevers op dit gebied een evolutie voltrokken.

Waarom culminerend nu de bezwaren van De Vries? Verlies van de onmisbare vrijheid door in werk- en vrije tijd aan de onderneming, kantoor enz. geklonken te zijn. Het kweken van huichelaars, waartoe de omgang tussen hogeren en lageren in de p.v.'s moet leiden. De „neutraliteit” der p.v.'s, welke vervlakking brengt.

Deze beweringen vragen toch wel nader bewijs. Het heeft in hoge mate mijn bevreemding gewekt van een hoofdbestuurder van een algemene bond van ambtenaren te moeten horen, dat het omgaan van hogeren en lageren in een gemeenschappelijke bijeenkomst voor een gelijk doel, huichelaars zou kunnen

kweken. Als dit gevaar in een p.v. bestaat, hoeveel ernstiger moet dit zijn in een vakbond, waar de tegenstelling tussen hoog en laag op zich zelf al een probleem is. Laat ik De Vries geruststellen. Er is geen woord van waar. De serviliteit van de „ondergeschikten” uit zich gelukkig niet meer in de door De Vries veronderstelde vorm. Zij durven heus wel, ook in het bijzijn van hogeren, hun mening te zeggen, hun standpunt te verdedigen, en de vrees dat dezen daarop in onoirbare vorm zouden reageren, verdwijnt meer en meer. Integendeel, sprekende uit eigen ervaring bestaat er groter vrees, dat er een amicaliteit tussen hogeren en lageren ontstaat, waardoor er voor hogeren, op plaatsen welke aan hen een bepaalde verantwoordelijkheid opleggen, wel eens moeilijkheden bij het nemen van beslissingen kunnen ontstaan.

Dit bezwaar van De Vries kan ik niet aanvaarden. Hoe zijn toneel-, sport-, muziek- en zangverenigingen enz. ontstaan? Door een stelletje elkaar toevallig tegenkomende personen? Zij zijn eveneens voor een voorname deel voortgesproten uit een buurt- of wijk-gedeelte, uit mensen in eenzelfde onderneming, fabriek of kantoor werkzaam. Hebben die mensen dit gevoeld als verlies van een onmisbare vrijheid? Ondanks het feit dat ook daar de dagelijkse verhoudingen waar- onder men werkte, onderwerp van gesprek waren. Tal van postfanfares etc. hebben hun gouden jubileum al achter de rug en er is nog nooit een postambtenaar gebukt gegaan, omdat hij zijn vrijheid had verloren. Laat men deze dingen niet te zwaar nemen en te somber inzien.

De neutraliteit der p.v.'s leidt tot vervlakking, zegt De Vries.

Ik vind dit geen fair argument tegen de p.v.'s, in een tijd van neurotische sportverdwazing welke ons voortjaagt, waarin de radio ons tracht te verjassen en meesleurt naar de geestelijke hoogten van bonte, lollige en Dinsdagavondtreinen; waarin de overheid het voortbestaan van waarachtige kunst niet als haar taak beschouwt; in een tijd, waarin „het bier weer best is”.

Er zijn p.v.'s die aan culturele verheffing, aan het geven van voorlichting op maatschappelijk en wetenschappelijk gebied, in de korte tijd van hun bestaan meer hebben gepresteerd dan organisaties met een levensbeschouwelijke inslag hebben gedaan.

De enorme groei van de p.v.'s na de oorlog moet men niet miskennen, doch men moet er wel de oorzaak van onderzoeken.

Het is naar mijn zienswijze een ernstige tekortkoming van de vakbeweging, dat zij deze onder zovele mensen levende verlangens niet heeft verstaan, en evenmin in overleg met hen daaraan leiding heeft gegeven.

Maar hier betreden wij een gebied dat buiten de taak van „Humanitas” valt.

Ik heb ten slotte geen enkel bezwaar, dat „Humanitas” aandacht schenkt aan het probleem der grenzeloze vervlakking. Maar in alle gemoedelijkheid, buiten de p.v.'s zijn er heel wat meer verschijnselen die dringender onze bemoeienis vragen.

J. J. Staal

¹⁾ Zie het Augustusnummer van „Humanitas” (Red.).

Wij lezen...

In een bijeenkomst van Zuidhollandse gemeente- en provinciebestuurders, gehouden 14 October 1950, werden — aldus vertelt het dagblad Trouw — twee referaten uitgebracht over: gezinszorg, gezinsverzorging en gezins hulp. Vooral gezinsverzorging werd noodzakelijk geacht. Deze verzorging dient te geschieden door speciaal daartoe opgeleide krachten. De gezinsverzorgster moet volwaardig tijdelijk de huishouding en de opvoeding kunnen overnemen. Gezins hulp is de technische aanvulling als de huisvrouw nog de leiding van het gezin kan voeren. Sociale gezinszorg moet gezien worden als opheffing van het gezin, wanneer het door noodtoestand geen volwaardig lid van Kerk en Maatschappij kan zijn.

Al deze zorg is — aldus de referenten — allereerst een taak der Kerk of van particuliere organisaties. De Overheid moet subsidiëren.

Sociale Welt, een goed geredigeerd Duits maandblad, dat zich op sociaal-maatschappelijk gebied beweegt, gaf een uitvoerig overzicht van de mogelijkheden, welke de Duitse universiteiten de studierenden bieden om zich theoretisch op sociaal- en aanverwant terrein te bekwamen. Er blijken voor deze omvangrijke materie 135 cursussen te bestaan. Het aantal deelnemers (studenten) is niet bekend.

Het gaat hier om 20 universiteiten met 56 leerkrachten, die sociale wetenschap doceren.

Bij de technische hogescholen wordt de sociale wetenschap nog sterk verwaarloosd.

Katholiek Sociaal Tijdschrift van October 1950. Hierin wordt o.m. verteld, dat in opdracht van de kerkelijke autoriteiten is opgericht de Stichting Katholiek Centraal Instituut ter verzorging van de Mater Amabilisscholen.

De Mater Amabilisschool stelt zich ten doel het meisje van 17 jaar en ouder een katholieke harmonisch-vrouwelijke persoonlijkheidsvorming te geven.

Het Katholiek Centraal Instituut ter verzorging van de Mater Amabilisscholen heeft gemeend op verschillende plaatsen in Nederland een cursus te organiseren, die hierin voorziet. In Maastricht en Helmond, waar reeds zulk een cursus is, zal deze in October weer opnieuw beginnen. Deze cursussen bestaan totaal uit 75 lesuren, welke gegeven worden op 20 Vrijdagavonden. Daarnaast zullen drie week-ends worden gehouden. De hoofdschool van deze cursus zal bestaan uit paedagogie- en psychologie-lessen, die gedoceerd worden door mejuffrouw M. Schouwenaars en dr H. Fortmann. Daarnaast is het de bedoeling een ruime oriëntatie te geven op sociaal gebied.

In hetzelfde tijdschrift worden de stellingen weergegeven, welke prof. pater Denceel S. J. als leidraad dienden bij zijn spreekbeurt te Rome op het 7e congres van de Katholieke Internationale Unie voor maatschappelijk werk. In deze stellingen wordt grote waarde gehecht aan het onderwijs in de psychologie.

Een rapport van mr J. F. de Jongh over observaties verricht van 18 Februari tot 18 Juni 1949 in de Verenigde Staten in het kader van het United Nations Social Welfare Fellowships Programme over Scholing voor het maatschappelijk werk in de Verenigde Staten. Het rapport is uitgegeven door de afd. Sociale Bijstand van het Ministerie van Sociale Zaken. Behandeld worden de verhouding van de scholen tot de universiteiten, de scholing van het — plotseling „beroemd” geworden — casework, onderwijsmethoden, enz. enz.

Gezondheid en Vrijheid, een in druk verschenen rede van prof. dr F. J. J. Buytendijk, uitgesproken 13 April 1950 ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van het R.K. Limburgse Groene Kruis. Aan de stellingen ontleen ik het volgende:

„Lichamelijk ziekte is wel een storing van het wel-zijn en wel-bevinden, maar tast de menselijke waardigheid niet aan, daar het zedelijk initiatief intact blijft.

Geestelijk ziek-zijn is een vorm van onvolwaardigheid, want een storing van het willen en behoren en vooral van het „kunnen-willen” en het „willen-kunnen”. De geestelijke gezondheidszorg is dus belangrijker dan de zorg voor het lichamelijk wel-zijn, omdat het een zorg is voor het menselijke in de mens, dus voor de menselijke waardigheid.”

Het jaarverslag over 1949 van de Stichting Gelderland voor Maatschappelijk Werk.

Deze stichting hield zich in het verslagjaar, behalve met organisatorische zaken — bij deze in opbouw zijnde stichtingen nog heel belangrijk — bezig met plaatselijk sociaal werk, werk voor fabrieksmeisjes, ouderliedenzorg, kleuterscholen, zwakzinnigenzorg, volkshuisvesting, gezinsverzorging, enz. In deze provincie waren 174 gezinsverzorgsters werkzaam.

Het jaarverslag 1949 van het Fonds voor bijzondere noden vertelt van bijzondere gevallen, waarin na zeer nauwgezet onderzoek hulp is verleend. In 914 gevallen is geholpen; 144 aanvragen werden afgewezen. Aan deze 914 gevallen van hulpverlening werd deelgenomen door:

Particuliere instellingen met	f 138.849,53
Gemeenten en andere overheid instanties ..	„ 98.709,02
Ned. Hervormd Kerkgenootschap	„ 16.751,55
Rooms Katholiek Kerkgenootschap	„ 25.947,73
Gereformeerde Kerk	„ 7.085,—
Overige kerkgenootschappen	„ 1.010,75
Commissies van Samenwerking	„ 12.269,95
Nationaal Fonds voor Bijzondere Noden (hieronder zijn voorschotten inbegrepen) ..	„ 202.812,15

In totaal werd beschikbaar gesteld f 503.435,68

MEYER DE VRIES.

Koopt kinderpostzegels!

Driehonderd jaar geleden deed een brief van Groningen naar Maastricht er een week over om zijn doel te bereiken. Het porto, dat verdeeld werd onder de postrijders, die voor het vervoer zorgden, bedroef vijf stuivers. Voor die tijd een héél bedrag: u zou er toen een kilo roomboter voor hebben kunnen kopen of een flinke ham.

Ja, de post is nu heel wat goedkoper én heel wat vlugger dan in die goeie oude tijd. Voor één dubbeltje is uw brief, 's avonds in Groningen gepost, de volgende ochtend in Maastricht.

Er is in die driehonderd jaar heel wat verbeterd. Niet alleen in ons persoonlijk comfort. Ook in de zin van een gegroeid gemeenschapsbesef. Driehonderd jaar geleden kreeg een blind of doofstom kind, dat niet door familie kon worden verzorgd, vergunning om te bedelen.

Nu zijn er tal van inrichtingen, waarin zulke misdeelde kinderen een uitstekende opvoeding en verzorging krijgen, zodat zij later zelf in hun onderhoud kunnen voorzien.

En het is mede door dezelfde post — die nu zoveel goedkoper en beter is — dat het mogelijk is deze kinderen tot volwaardige mensen op te voeden. De gehele toeslag van de kinderzegels, die van 15 November tot 31 December verkrijgbaar zijn, wordt nl. voor dit doel aangewend.

Plakt ook u gedurende die zes weken kinderpostzegels op ál uw brieven! Het kost u zo weinig méér en u doet er zoveel goed mee!

STICHTING „VOOR HET KIND”.

KINDERBIJSLAGWET

Op 1 Januari as. treden enkele wijzigingen op de Kinderbijslagwet in werking.

Tot nu toe was het natuurlijke kind — dit is het kind, dat geen wettige vader heeft — bij de toepassing van de Kinderbijslagwet de dupe, omdat de bijslag voor dit kind niet werd verleend, tenzij de moeder zich aan een grove leugen schuldig maakte.

De nieuwe situatie wordt thans zó, dat ook het natuurlijke kind voortaan onder de Kinderbijslagwet valt, al is de procedure, waarbij een en ander geregeld wordt, nog niet bekend gemaakt.

Een andere wijziging betreft het begrip „gezin”. Wanneer er tot nu toe niet sprake was van een gezinsverband, kon geen kinderbijslag worden uitgekeerd. Thans speelt dit gezinsverband bij de toekenning van de kinderbijslag geen directe rol meer, maar zal meer gelet worden op het verzorgingselement. In de praktijk zullen hier in den beginne nog heel wat voetangels en klemmen zijn op te lossen.

In het kort samengevat, luiden de extra-wijzigingen, welke op 1 Januari as. van kracht worden, als volgt:

Uitkering van kinderbijslag voor kinderen van 16 tot 21 jaar, die ten gevolge van ziekte of gebreken blijvend buiten staat zijn om met arbeid, die voor hun krachten is berekend, een derde te verdienen van hetgeen lichamenlijk of geestelijk gezonde kinderen van gelijke leeftijd in staat zijn te verdienen.

Onder arbeider in de zin der wet wordt mede verstaan, degene, die krachtens de Ongevallenwet 1921, de Landbouwongevallenwet 1922 en de Zeeongevallenwet 1919 een schadeloosstelling geniet naar een verlies van arbeidsgeschiktheid van 50 % of meer (voorheen 70 %).

Indien ten aanzien van het zelfde kind reeds kinderbijslag wordt genoten krachtens een andere wet, een Kon. besluit of krachtens een erkende regeling, wordt een aanvullende uitkering verstrekt tot het maximum, waarop de arbeider op grond van art. 25 der Kinderbijslagwet recht op kinderbijslag kan hebben.

Voor het recht op kinderbijslag over een kalenderkwartaal is beslissend het aantal kinderen op de eerste dag van dat kwartaal (voorheen 1 October van het voorafgaande jaar voor het gehele kalenderjaar; dus 1 peildatum en thans 4 peildata).

Indien redelijkerwijze niet is te verwachten, dat een uitkering ten goede zal komen aan het kind, waarvoor deze wordt verstrekt, kan op verzoek of met gunstig advies van een voogdijraad, de uitkering aan een ander dan de arbeider betaalbaar worden gesteld.

De rechtsvordering wegens uitkering verjaart door verloop van zes maanden (voorheen vier maanden).

OUDERDOMSZORG

Binnenkort zal wet worden de wijziging van de Noodwet Ouderdomsvoorziening. Als gevolg van deze wijziging zullen meer ouden van dagen in de rege-

ling worden opgenomen. Oorspronkelijk kon slechts nooduitkering worden aangevraagd door hen, die op 1 October 1947 65 jaar of ouder waren. Ook zij, die vóór 1 October 1950 die leeftijd nog bereikten, konden, ingaande het 65e jaar in het genot van die uitkering gesteld worden. De datum 1 October 1950 was gesteld, omdat men verwachtte, dat nadien een definitieve ouderdomsvoorziening haar beslag zou hebben gekregen. Nu dit om verschillende redenen niet het geval zal kunnen zijn, is de datum van 1 October 1950 veranderd in 1 October 1952, wat derhalve betekent, dat ieder, die tussen 1 October 1950 en 1 October 1952 65 jaar wordt, eveneens nog onder de werking der Noodwet zal vallen. Om een vaak voorkomend misverstand uit de weg te ruimen, zij nog opgemerkt, dat zij, die weliswaar vóór 1 October 1952 65 jaar zijn geworden, doch toen niet voldeden aan de voorwaarden voor het recht op uitkering, altijd nog na 1 October 1952 nooduitkering kunnen aanvragen, wanneer hun positie zich zodanig wijzigt, dat zij dan wel aan die voorwaarden voldoen.

Een andere wijziging komt neer op een **verruiming van de inkomengrens**, waarboven geen recht op nooduitkering aanwezig is. Zoals bekend, worden in de Noodwet 5 gemeenteklassen onderscheiden. Voor elke klasse nu is een andere inkomengrens vastgesteld, die bovendien verband houdt met de omstandigheid, of men gehuwd of ongehuwd is. Voor ieder individueel komt het er dus op aan, in welke klasse de gemeente zijner inwoning is ingedeeld en of hij gehuwd, dan wel ongehuwd is. De maxima, waarvan hier sprake is, zijn als volgt samengesteld:

Gemeenteklasse	Jaarinkomen	
	gehuwden	ongehuwden
I	f 1375,—	f 875,—
II	f 1300,—	f 825,—
III	f 1225,—	f 775,—
IV	f 1150,—	f 725,—
V	f 1075,—	f 675,—

De hier genoemde cijfers geven aan, wat ten hoogste ingevolge de Noodwet Ouderdomsvoorziening kan worden uitgekeerd.

Verlenging uitkering T.B.C.-patiënten

Reeds meermalen werd de aandacht gevestigd op de nadelige gevolgen, die beëindiging van de ziekengelduitkering bij het einde van de maximum-termijn in vele gevallen heeft op het genezingsproces van de tbc.-patiënten, zulks in verband met de plotselinge grote terugval van hun inkomsten. Immers het bedrag aan invaliditeitsrente, verhoogd met 100 % toeslag en een gezinstoelage, blijft in de meeste gevallen bij de wettelijke ziekenuitkering belangrijk ten achter.

Er werd de minister dan ook voorgesteld een regeling te treffen waarbij de ziekengelduitkering van tbc.-patiënten met twee jaar wordt verlengd.

De uitvoering van de voorgestelde regeling stuitte evenwel op verschillende bezwaren. De ampele be-

sprekingen rond dit onderwerp voerden er ten slotte toe, dat de minister er zich mee kan verenigen dat de uitvoeringsorganen voor de Ziektewet voor rekening van het **Prophylaxefonds een vrijwillige aanvullende uitkering** gaan geven aan tbc.-patiënten, die over de wettelijke maximum-termijn ziekengeld hebben genoten.

Voor deze aanvullende uitkering komt in aanmerking degene die voldoet aan de volgende voorwaarden:

- 1e. De patiënt moet lijdende zijn aan een of andere vorm van tbc.
- 2e. De patiënt moet gehuwd zijn of, indien hij niet gehuwd is, kostwinner.
Hierbij wordt opgemerkt, dat de patiënt op de dag, waarop de verlengde uitkering ingaat, aan deze voorwaarde moet voldoen.
Voorts wordt onder het begrip **kostwinner** verstaan degene, die door zijn/haar loon in de regel voor ten minste de helft voorziet in het noodzakelijk levensonderhoud van een ander.
- 3e. De patiënt moet zich stipt houden aan de door de Consultatiebureau-arts in het belang van zijn herstel gegeven voorschriften en/of aan de voorschriften, die de controlerend geneeskundige in het belang van de patiënt nodig acht.
- 4e. De uitkering wordt niet gegeven aan patiënten, die als blijvend invalide worden beschouwd.

Bedrag en duur der uitkering

Het bedrag der verlengde uitkering wordt gelijkgesteld aan de wettelijke uitkering en zal maximaal twee jaren duren. Op deze aanvullende uitkering moet echter in mindering worden gebracht het bedrag der eventuele invaliditeitsrente met de toeslag en gezinstoelage (Kinderbijslag krachtens de Kinderbijslagwet voor rentetrekken wordt dus niet afgetrokken).

Voor deze uitkering komen niet in aanmerking:

- 1e. Belgische arbeiders.
- 2e. 65-jarigen en ouderen.
- 3e. Patiënten, die vrouwen na het bereiken van de maximum-termijn.
- 4e. Vrijwillig verzekerden.

Aanvang der uitkering

Aanvankelijk gold deze regeling alleen voor degenen, die op of na 1 Mei 1950 van de wettelijke ziekengelduitkering waren uitgetrokken. Hierin is een wijziging gebracht en geldt thans deze regeling ook voor patiënten, die op 1 Januari 1950 (laatste wettelijke uitkering over 31 December 1949) of daarna zijn uitgetrokken, met dien verstande echter dat deze uitkering ook in die gevallen niet eerder aanvangt dan met ingang van 1 Mei 1950. Voorts wordt hierbij de periode vóór 1 Mei 1950 waarover geen wettelijk ziekengeld is verstrekt wel medegerekend voor de berekening van de verlengingstermijn van 2 jaar. In die gevallen zal de vrijwillig verlengde ziekengelduitkering dus steeds als maximum moeten eindigen 2 jaar na het tijdstip waarop de verplichte ziekengelduitkering vóór 1 Mei 1950 is geëindigd.

Van groot belang mag verder worden genoemd, dat de verplichte ziekenfondsverzekering van deze patiënten voortduurt zo lang de vrijwillige uitkering wordt verstrekt.

Overbrugging en sociale bijstand

Nu de 5 % verhoging, te berekenen tot een inkomen van f 3600 per jaar, vrij algemeen is, zijn ook de normen voor de hulp van het ministerie van Sociale Zaken gewijzigd. Ze zijn nu:

Gemeente-klasse	Overbruggingsregeling kostwinnaars	Alleenwonenden e.d.
1 en 2	f 6,15 per dag	f 5,25 per dag
3 en 4	f 5,88 per dag	f 5,10 per dag
5	f 5,62 per dag	f 4,94 per dag

Sociale bijstand

Voor gezinsleden en kostgangers, benevens voor alleenwonenden, is eveneens een verhoging doorgevoerd.	Gemeente-klasse	Man en vrouw
	1	f 29,40
	2	f 28,35
	3	f 27,30
	4	f 26,25
	5	f 25,20

Ook de beloning voor tewerkgestelde hoofdarbeiders en de regeling voor sociale bijstand aan beeldende kunstenaars zijn aan 5 % verhoging aangepast.

MEIJER DE VRIES

Congres van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk werk

Op 1 December a.s. houdt de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk een congres, waar een tweetal belangrijke onderwerpen zullen worden besproken.

In de ochtendvergadering zal aan de orde worden gesteld het door de Staatscommissie Vervanging Armenwet aan de Kroon aangeboden voorontwerp „Inzamelingenwet” hetwelk is gepubliceerd in het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk van 20 Juli j.l. (pagina's 214-218). De discussies zullen worden ingeleid door dr J. W. Noteboom, burgemeester der gemeente Voorburg, lid van de Staatscommissie Vervanging Armenwet.

In de middagvergadering zal een discussie worden gehouden over het Social Casework. Hierover heeft de redactie van het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk een speciaal nummer uitgegeven, dat een achttal belangrijke artikelen en een ruime literatuurlijst bevat. Deze artikelen, alsmede een drietal beschouwingen welke zijn verschenen in de aflevering van het Tijdschrift van 5 November zullen dienen als prae-adviezen. Laatstgenoemde artikelen zullen gewijd zijn aan „Casework

en levensbeschouwing” en het onderwerp belichten van R.K., Prot. Chr. en Humanistische zijde. Zij zijn van de hand van onderscheidenlijk dr H. Fortmann, ds P. J. Roscam Abbing en van dr J. P. van Praag in samenwerking met mevr. Vrind—Van Praag.

Het congres is vrij toegankelijk voor leden en begunstigers van de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk. Voorzover de plaatsruimte zulks toelaat zullen belangstellenden gaarne worden toegelaten. De toegangsprijs bedraagt f 0.75. Hoewel de aanmeldingstermijn op 15 November is gesloten, zullen in verband met de datum van verschijnen van dit Tijdschrift zo mogelijk thans nog toegangskaarten worden verstrekt. Aanvragen hiertoe dienen ten spoedigste te worden gericht tot het secretariaat van de Nederlandse Vereniging, alwaar men ook voor de prijs van f 2.50 nog exemplaren kan verkrijgen van de speciale aflevering van het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk en van de artikelen, welke zijn opgenomen in de aflevering van 5 November. Betaling der toegangskaarten kan alleen aan de zaal geschieden.

Voor de sociale hulp aan de gerepatriëerden uit Indonesië, die in diverse woonoorden zijn gehuisvest, worden **MAATSCHAPPELIJKE WERKSTERS** gevraagd.

Ervaring in Indonesië is vereist.

Sollicitatie te richten aan het Centraal Bureau van „Humanitas”, Stadhouders-kade 139, Amsterdam-Z.

NIEUWS UIT DE GEWESTEN

Ditmaal is het woord aan het gewest Overijsel dat op 11 Juli j.l. tot stand is gekomen. De secretaresse, mevrouw Ans v. d. Wees—De Jonge, zendt ons onderstaand verslag van de oprichtingsvergadering.

Op 4 Februari van dit jaar, kwamen op initiatief van het Centraal Bestuur de afdelingen van Overijsel te Almelo bijeen. Daar werd onder meer besloten op een nader te bepalen datum weer bij elkaar te komen, om te trachten dan een Gewest Humanitas in het leven te roepen. Welnu deze vergadering is gehouden op 11 Juni j.l. eveneens te Almelo. Onze afdelingen hadden hun vertegenwoordigers gezonden, terwijl voor het Centraal Bestuur aanwezig was mej. Dijkstra.

Na een hartelijk woord van welkom door de voorzitter van de afd. Hengelo, werd overgegaan tot verschillende besprekingen en er werden spijkers met koppen geslagen, duidelijk gezegd: een Gewest „Humanitas” Overijsel werd opgericht. Een volledig bestuur werd gekozen, waarvan als voorzitter zal fungeren de heer Vlam, burgemeester van Goor en waarin verder uit iedere afdeling een vertegenwoordiger zitting heeft. De bedoeling van het gewest is, onze werkzaamheden uit te breiden en zodoende meerdere afdelingen van „Humanitas” op te richten. Zeker ligt voor ons nog een flink terrein braak. Ook de contacten met de reeds bestaande afdelingen zullen beter onderhouden worden, waardoor het mogelijk is wat meer kennis te nemen van elkaars werk en moeilijkheden. Overgaande op ons werk kwamen wij tot de conclusie dat het zeker nodig is, onze stem als „Humanitas” te laten horen en contact te zoeken met andere verenigingen op het gebied van maatschappelijk werk. Onze afdelingen zijn actief aan de slag. Hengelo is begonnen met een mooi werk, nl. het geven van advies voor school- en beroepskeuze. Verscheidene gevallen zijn reeds door deze afd. behandeld. Aardige aantrekkelijke folders zijn uitgegeven en de Hengelose Bestuurdersbond, geïnspireerd door „Humanitas” heeft 2500 van deze folders voor zijn rekening genomen, om ze onder de aandacht van hun leden te brengen. Eveneens bereidt deze afd. er zich op voor een jaarlijkse collecte voor „Humanitas” te houden. (Een voorbeeld ter navolging.)

De afd. Enschede is zeker goed bekend, maar de bezoeken aan de spreekuren zijn schaars. De gezinsverzorging is ook hier tot stand gekomen in samenwerking met andere instanties. De samenwerking met de Gemeentelijke Sociale Dienst is goed.

Ook in Almelo werkt een actief bestuur. Zij geven veel hulp in de gezinnen, krijgen daardoor algemene bekendheid, wat tot gevolg heeft: nieuwe leden. De samenwerking met de Gemeentelijke Sociale Dienst is

prima en wanneer de reorganisatie van genoemde dienst tot stand komt, zal ook „Humanitas” in het werk worden betrokken.

Van de afdeling Zwolle is weinig te melden. De spreekuren zijn nog geen succes. Wel werd in bepaalde gevallen hulp geboden. Deze winter alle zeilen bijzetten en onvermoeid zal dan ook deze afd. verder gaan.

Bij elkaar genomen mag ons gewest er zijn. „Humanitas” is ook in Overijsel een bekende naam geworden. Krachtig gaan we aan het werk, want de activiteit van de afdelingen is de basis, waarop „Humanitas” tot grote bloei kan komen in dienst van de mensheid.

Overijsel: op je post!

A. v. d. WEES.

Op 4 October j.l. hebben wij te Haarlem mevr. Nellie Hoogerbeets—Bruyn in de ouderdom van 65 jaar naar haar laatste rustplaats gebracht. Zij was een van onze eerste en trouwste medewerkers. Strijdbaar als zij was, kon zij geen onrecht zonder meer aanvaarden en daarom droeg zij haar steentje bij in haar politieke partij in de worsteling voor algemene lotsverbetering. Maar zij zag scherper dan de meeste harer tijdgenoten, die vaak ook nu nog menen, dat, als er maar materiële welstand is en een goede sociale wetgeving, iedereen uit de zorgen is. Zij zag in, dat er ook nog morele en geestelijke noden zijn, welke individuele personen en gezinnen zó ernstig in moeilijkheden kunnen brengen, dat zij ongeschikt worden om hun plaats in het normale leven in te nemen of te handhaven. Zij begreep, dat naast de politieke weg naar „algemene” welvaart, ook de niet-politieke weg, die van het maatschappelijk werk, bewandeld moet worden om te komen tot een zedelijke en geestelijke verzorging van mensen en gezinnen in buitenkerkelijke kringen, zoals die bij de confessionelen al zo lang plaats heeft en welke hulp alleen geboden kan worden in een sfeer van vertrouwen van mens tot mens. Daarom werd zij lid van „Humanitas” en daarom verzette zij in onze afdeling heel wat werk, óók eenvoudig werk, dat vele goedwillenden eveneens zouden kunnen doen, werk, waarvoor wij nog veel te weinig medewerkers hebben. Zij was een voorbeeld voor ons allen, omdat zij haar idealisme in daden omzette. Onze afdeling is haar daarvoor veel dank verschuldigd. Zij ruste in vrede.

VL